

## ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:  
Pe an 18 cor. 1/2 an  
9 cor. 1/4 an 4-50 fil.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 24 cor.  
1/2 an 12 cor.,  
1/4 an 6 cor.

# Unirea

## INSERTIUNI.

Un sir garmond:  
odată 14 fil., a doua  
oara 12 fil. a treia  
oara 10 fil.

Tot ce privește  
foaia să se adreseze  
la: Redacțiunea și  
administrațiunea  
„Unirea“ în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

## Congresul rasselor.

Idea păcii universale s'a coborât în conștiința oamenilor mai întâi din învățăturile Mântuitorului. Ori cât ar cerca unii filosofi și bărbați de stat ai timpurilor noastre să ne convingă despre modernismul acestei idei, noi știm că ea isvorește din învățătura creștină, care-i veche de nouăsprezece veacuri. Ideea păcii universale are la bază noua concepție asupra omenimei: că toți oamenii sunt frați. Iar aceasta învățatură e a lui Hristos. Inșă în Evanghelia lui Isus se cuprinde un ideal atât de înalt al vieții pământene, încât nici odată omenimea nu va ajunge să-l întrupeze deplin. Se cer adecă, oameni desăvârșiți, ca să ducă o vieță omenească desăvârșită.

Dacă ideea păcii universale abia în timpurile mai nouă a eșit la suprafața discuțiilor publice, și a început să captiveze omenimea, e din pricina eternelor miserii omenești și a împrejurărilor în cari s'au sbătut deosebitele popoare. De vre-o cincizeci de ani încoace însă, harta politică a Europei e aproape neschimbată, iar în timpurile mai nouă harta aceasta se pare fixată pentru toate veacurile. Astăzi, deci, ideea păcii universale este mai prielnică pentru a fi discutată. Conferențele pentru pace, cari se țin de câțiva ani, premiile ce se votează, arată interesul sincer al unor învățați și bărbați de stat pentru pregătirea societății omenești din viitor, care se va închea și va trăi din sentimentul frăției, a păcii.

În anul acesta s'a întrunit, la Londra, tot în vederea păcii, și un alt congres, congresul universal al rasselor. Inșă viitoarea societate omenească, a păcii universale, se perde așa de departe în viitor, în-

cât n'o putem nici întrezări. Și aceasta, din multe motive.

Mai întâi, harta Europei, nu e nici pe departe așa de încrămențată în liniile sale, cum s'ar părea la prima vedere. Nu e de ajuns fixarea granițelor materiale ale unei țări, ca să poți spune că țara aceea și-a împlinit chemarea, că nu mai are ce îndreptă acasă, și deci, se poate gândi la pacea universală. Ca o țară să poată fi socotită ca o masă de granit, care va putea prinde neabătută toate furtunile, se cere mai ales, ca dreptatea legilor bune, adevărate, să stăpânească în aceea țară. Pacea universală și frățietatea de acelaș nume trebuie să pornească din traiul pacinic și frățesc al singuraticelor popoare din singuraticе țări. Iar astăzi țerile poliglote mai ales, sunt departe de a fi stăpânite de pace și frățietate. Confiniile politice marcate de decenii, sau chiar de secole, n'au făcut altceva, decât să închidă ca 'ntr'o cămașă de forță, diteritele naționalități din țările poliglote. Și s'ar putea spune, că numai după ce acestea confinii s'au stabilit, au început diteritele popoare să-și priccapă drepturile de vieță și cultură națională, și să lupte pentru câștigarea lor.

În era congreselor pentru pace, astăzi, e numai începutul luptei pentru câștigarea drepturilor naționale a popoarelor din Austria, Ungaria, Germania chiar.

Nu numai teritorul unei țerii trebuie bine marcat, ci și interesele tuturor popoarelor dintr'o țară trebuie să fie satisfăcute deplin în legi drepte și 'n cărmuire cinstită, ca să ne putem gândi la ideea păcii universale.

Apoi națiunile „alcătuitoare de stat“, nu-s sincere în lupta pentru această pace universală. În străinătate, la congresele lumii întregi, re-

prezentanții acestor nații posează ca mari apărători a ideii de frățietate, iar acasă la ei îmbracă haina represiunilor pătimase.

Să luăm, de pildă, numai țara noastră. Marele farsor acvilin contele Apponyi mai în iarnă fū slăvit ca vestitorul păcii universale în America, după ce, mai înainte trāzni popoarele nemaghiare din Ungaria cu legea lui școlară, așa de depărtată de spiritul dreptății și al frăției.

La toate congresele păcii ungurii își trimit reprezentanții, cari să convingă apusul că Ungaria-i pregătită pentru îmbrățișarea mântuitoarei ideii a păcii universale, iar acasă, pe lângă legi și administrație deochiată, ne mai trezim în fiecare an, cu „ordinațiunile“ cutărui ministru, cari numai în duhul păcii nu-s redactate. Nu am primit și în anul acesta gălușca ministerială sub forma ordonanței contelui Zichyi, cu privire la scrierea numelor familiare a elevilor și învățătorilor? Dar asta n'a împiedecat guvernul să-l trimită pe contele Apponyi la Londra, să spună poate, că în Ungaria e deplină armonie între rassa maghiară, turanică, și rasele latină și slavă.

Nu numai atât, ci foile guvernului iau în nume de rău, că comitetul național al nostru a trimis la acest congres al rasselor pe părintele Dr. V. Lucaciu. Sperează, că părintele Lucaciu nu-și va putea ține conferența insinuată, despre „rolul rasei romane în orientul Europei“.

Acestea două mari cauze, lupta pentru drepturile naționale din țările poliglote, și nesinceritatea națiilor „alcătuitoare de stat“ pe lângă alte cauze, ne fac să nici nu putem întrezări realizarea păcii universale.

Inșă acestea congrese, fie al rasselor, fie al statelor, nouă popoarelor țerilor poliglote, ne sunt

de un neprețuit folos. Singur aici ni-se deschide posibilitatea de-a arăta înaintea lumii mai înaintate din apus, cât sunt de rămași în urma civilizației moderne conducătorii noștri din „nația alcătuitoare de stat“, cari în străinătate perorează umanitarismul cel mai esagerat, iar acasă se închină, fanatici, scrințitei „idei“ de stat național, maghiar, unitar.

Din studiul deosebitelor rase, din cunoașterea tot mai amănunțită a caracteristicii lor, lumea se va convinge de falitatea declamării „corifeilor“ și de dreptatea cauzei noastre.

Iată pentru ce credem, că a lucrat condus de o înaltă pricepere comitetul național, când l-a trimis pe părintele Dr. Lucaciu la Londra.

## Corespondințe.

### Un preot vrednic.

Valea Hațegului.

În călătoria ce-am făcut în valea Hațegului, între alte localități, am trecut și prin comuna Hățăgel, comună mică, situată în regiunea de șes a văii, în apropierea de satul Densuș și străbătută prin mijloc de un râu limpede de munte.

Ceea ce mi-a atras atențiunea în această comună e biserica cea nouă zidită din anul trecut. Aceasta biserică se prezintă as-

tăzi ca una din cele mai frumoase de pe această vale, atât ca soliditate, cât și ca forma esterioră, având o simetrie desăvârșită și păstrându-și caracterul bisericilor orientale.

Dacă comuna Hățăgel își are această podoabă, totul se datorește numai și numai harnicului și neobositului preot de astăzi, Ioan Itul.

Acest preot păstorește comuna dela a. 1879, prin urmare de 32 ani, în care timp a servit cu credință altarului într-o biserică modestă și aproape de prăbușire, dar și cu un dor nespus în suflet de a lăsa poporenilor săi o mândră biserică, ca o încoronare a păstoriei sale, ca o încurajare pentru ceilalți frați preoți și astăzi cu o mulțumire sufletească, că gândul său a luat ființă deplină.

Sfinția-Sa Itul, plin de încredere în sine, lucrând pentru o cauză sfântă, în decursul unui singur an, — ce foarte rar se întâmplă la noi — a pus totul în mișcare și, ca din povești a ridicat această biserică, acărei turlă spintecă cu mândrie nouri ce strebat poalele Retezatului.

Lupta și munca ce-a depus părintele Itul sunt demne de laudă și de admirat, mai ales că la o asemenea lucrare, să mărturisim drept, poporul nostru este cam indolent și lipsit de mijloace; pe lângă aceasta trebuie să mai adăugăm și descurajarea ce o întâmpină la fiecare pas chiar din partea celorlalți preoți, zicându-i: că își ia o sarcină prea mare și nu poate să o ducă la bun sfârșit. Dar omul cu voință și energie știe să înlăture toate piedecile pentru a-și aduce la îndeplinire planul. — Și acesta este părintele Itul. —

Mulțumirea și satisfacția de astăzi a părintelui Itul e cu atât mai mare, cu cât a avut mai multe greutăți de întâmpinat.

Cine nu tresare de bucurie, când trece pe lângă această biserică măreată; chiar cei mai neîncrezători de ieri, astăzi nu pot decât să poarte glasul lor de laudă și de stimă vrednicului preot. — Și ca încoronare a acestei opere află, că în curând se va săvârși la altarul acestei biserici cea dintău căsătorie a ficei preotului. Să-i dea Dumnezeu noroc!

Dacă am scris aceste rânduri este, ca să fie de pildă pentru ceilalți preoți și fiindcă n'am voit să rămână în umbră munca uriașă, dar modestă și tăcută a acestui bun creștin și bun Român.

Un călător.

## Cronica locală.

Duminecă în 6 August n. la orele 10 a. m. a fost inaugurarea solemnă a noului local al Casinei române și a Reuniunii meseriașilor din loc. Inaugurarea a avut cadrul unei serbări intime, familiare, și-a reușit admirabil.

Tot între marginile serbării inaugurale, desp. 11 Blaj al Asociațiunii s'a ținut adunarea generală cercuală.

La inaugurare a luat parte Excelența Sa, părintele metropolit, arătând și de data asta interesul ce-l poartă institutiilor noastre, public a fost mult, intelectuali și meseriași, durere și acum a trebuit să constat, că o seamă de „indivizi și de individe“ sufer de păcatul *indiferentismului*, când este vorba de-o manifestare a publicului din Blaj. Poate că Blajul li-este prea puțin.

Dintre streinii veniți pentru adunarea generală, la locul acesta însemn pe harnicul preot din Lunca, părintele Ștefan Lita, păr. Magde din Hususău, păr. Păcurar din Tiur, păr. Moldovan din Veza, Dr. Bian Hususău, Inv. Făgărășan din Tiur etc.

## FOIȚA.

### Cântec.

La voi în sat nu-i ca la noi  
Și nici la deal în sus...

La voi în sat nu-i ca la noi  
Să sune brăul în cimpoi  
Și doina 'n stânele cu oi...  
Nici cosânzene nu's.

La voi nu's cântece 'n viori  
Nici crăsmă 'n vârf de deal  
La voi nu's cântece 'n viori  
Nici fete 'n prag de șezători  
La voi nici când nu te 'nfiori  
De-un cântec de caval.

C'al nostru, sate nu mai sânt  
Ori unde ai să dai  
C'al nostru, sate nu mai sânt  
În nici o parte de pământ  
Și gospodari buni la cuvânt  
Pe nicăirea n'ai.

În sat la noi mi-e drag să stau  
Pe culme de Muscel.  
În sat la noi mi-e drag să stau  
Că vin, și voie alte n'au,  
Și cântece, ori unde dau,  
Eu n'oi găsi ca'n el.

Pitești.

Const. Argeșan.

## Mătușa superstițioasă.

— Howard Dwight Smiley. —

— Să ști cât sunt de fericită, c'ai venit, dragă Anetă!! grăi mătușa Anica cătră nepoată-sa, o fată sdravănă și frumoasă, când aceasta era să treacă pragul casei.

— Dar vezi, scumpa mea, continuă bătrâna, mi-ar mai fi plăcut, să nu sosești Sâmbăta, căci cel cu vine Sâmbăta nu rămâne mult. Și eu doriam, să stai la noi vara întreagă.

— Vai de mine, mi-am scăpat umbrela! exclamă Aneta. Cât sunt de neîndemânată! și se pleacă să o ridice.

— Pentru Dumnezeu! nu-ți-o ridica tu! Așteaptă, ți-o dau eu! Nu ști, că te prăpădește o nenorocire grozavă, dacă îți ridici însa-ți umbrela scăpată jos?

— Scuză, mătușă dragă, nici prin minte nu-mi treceă așa ceva.

— Macarcă acesta-i lucru vechiu. Pi ha comedia sfântului: Uite colea o mătă neagră. De ne-ar duce-o păcatele pe dina-intea noastră! Dar vină dragă și intră. Unchiul tău s'a dus de acasă. Se reîntoarce abia după trei zile. L-am asigurat însă, că și amândouă ne vom simți așa de bine, cum, numai se poate. Uite dragă, tu ai o peană de păun în pălărie!

— Doar nu-ți place, mătușică? glumește Aneta.

— Sigur, că nu. Peana de păun e semn rău. Să o depărtezi din decor.

Aneta se face, că nu aude și trece la alt obiect.

— Era să inserez pe drum. Trenul a sosit cu o întârziere de 5 ore. Așa am pățit-o și aseară. Întârziaseam aproape o oră.

— Bine, nepoată dragă, dar atunci tu ai plecat de acasă Vinerea, ceea ce înseamnă o nenorocire cel puțin așa de mare, ca și faptul, că stai a 13-a la masă. Cinat-ai? Încă nu? În câteva momente e gata cina.

Mătușa pleacă, iar Aneta ostenită se lasă într'un fotoliu. Fusese învățătoare, grija elevilor i-a sdruncinat binișor nervii în anul acesta. Știm cu toții, câtă greutate întâmpină învățătorul, până vără în capul mititeilor meșteșugul năsdравan al scris-cetitelui. Mare îi fu bucuria, când primise epistola mătușii, prin care o invită să petreacă întreagă vacanța la dâșii în sat. Câtă învioreare speră ea dela liniștea aproape monotonă a satului!

Și-a închis ochii, lăsând să-i treacă prin minte plăcerile de cari va avea parte în acest locaș al păcii.

— Vină, nepoată! E gata cina.

Aneta intră în odaie, unde mătușa aranjă cuțitele și furculițele, cari stăteau cruce pe masă.

— Bine, dar aceasta cum s'a întâmplat? strigă speriată mătușa.

Nesmintit va fi puțină încăierare pe aci. Șezi nepoată dragă!

Inaugurarea s'a inceput cu feştania slojită de părintele redactor A. C. Domşa. Creştini suntem şi creştineşte trebuie să ne luăm toată lupta, munca şi năzuinţa. După stropirea localului cu apă sfinţită, preşedintele casinei, pâr. canonic dr. Marcu, în o vorbire plină de avânt, arată rostul şi menirea unei casine, la un grup de cărturari şi meseriaşi, cari trăiesc între împrejurările similare împrejurărilor, printre cari trecem noi, românii de aici. Casina trebuie să fie vatra de întâlnire a tuturor celor buni, să fie înbiatoarea distracţiilor şi recreaţiunilor cinstitute, serioase şi oneste. *Casina trebuie să fie promovătoarea virtuţii.*

De încheiere oratorul, mulţumind Arhierului şi publicului pentru că s'a prezentat în număr aşa frumos, cere ajutorul Domnului preste localul inaugurat şi bineventarea arhierescă.

I. P. S. Metropolitul, cu pilde din viaţa Romanilor arată, cum este în fusaş firea omului năzuinţa după însoţire, şi înovărire. Casinele nu-s lucruri nouă, cei vechi încă aveau şi le ziceau collegia. Cerând ajutorul lui Dumnezeu peste noul local, urează Casinei şi Reuniunii meseriaşilor, cum şi celorlalte însoţiri din Blaj, grupate aproape toate în jurul Casinului, prosperare, înflorire şi bună înţelegere. După aceasta între uralele publicului, Arhierul să depărtează; — se începe adunarea desp. Blaj.

Di Maniu în o vorbire potrivită serbării, în cadrul căreia se ţine adunarea generală deschide şedinţa. Se trece la raportul secretarului.

Secretarul desp. Stefan Pop ceteşte raportul, din care iese activitatea largă ce-a desfăşurat comitetul despărţământului Blaj. Mai ales, rubrica membrilor Asociaţ. de pe teritoriul desp. nost a fost o surprindere mare pentru întreaga adunare. Putem

zice, că desp. nost este unul dintre cele mai puternice despărţăminte. Are 4 membri fondatori, 5 pe viaţă, 112 membrii ordinari, 310 membrii ajut. cu 2 cor.\*)

Raportul secretarului şi a casarului au fost primite şi aprobate. Până ce s'a făcut cenzurarea rapoartelor, profesorul Precup, harnicul şi neobositul patron şi conducător al Reuniunii meseriaşilor din Blaj, s'a citit interesanta sa disertaţie. N'a fost disertaţie, ci mai mult neşte momente şi reflexii. Reflexiile dlui Precup, referitoare la o seamă de chestiuni social-culturale actuale a fost fost ascultată cu deosebită atenţiune. Mai ales au fost foarte potrivite observaţiile dlui Precup, făcute împotriva lăcomiei damelor pentru tot felul de literatură străină, numai românească să nu fie, şi au plăcut publicului sfaturile ce-a dat meseriaşilor, de a nu imita pe domni, şi de a nu le căuta prea din cale-afară societatea. „Alături de casina e localul societăţii meseriaşilor, e bine aşa. Se cuvine, ca intelectualii noştri să stea în legătură cât mai strânsă cu clasa noastră de mijloc, — doar trăim în era democraţiei. Dar asta nu înseamnă că intelectualul să fraternizeze cu meseriaşul, industriaşul să fie industriaş şi să se ferească de gărgăunii domniei, să nu caute preţia domnilor, pentru că aceea e cam scumpă. *Meseriaşii şi negustorii noştri trebuie să recucerească piaţa Blajului, — prin muncă cinstită, punctuositate, cumpăt şi cruţare să înfrângă concurenţa străină. Dacă intelectualii au îndatorirea morală să-i sprijinească, (nota rap. ceea ce nu se prea face.) în schimb şi meseriaşii şi negustorii noştri au obligamentul de-a face tot asemenea. Titlul de meseriaş*

\*) E de relevat în special comuna Sâncel, care are 46 abonenţi la biblioteca populară a Asociaţiunii. (n. red.)

român încă nu-l îndreptăţeşte nici pe unul la reclamarea sprijinului, — fără a munci bine, la timp şi cu preţuri cinstitute". (Grele condiţii??!!)

După primirea rapoartelor şi alegerea verificatorilor, directorul desp. închide adunarea şi se trece la matineul festiv.

Corul meseriaşilor, dirigeat de N. Ganea, a fost foarte bine. Punctuaţia şi nuanţarea armonică în amândouă bucăţile cântate precise, — se vede, că tinărul absolvent de conservator îşi dă toată râvna să instrueze exact. Poate avea mângăerea, că în conducerea şi instruirea corului meseriaşilor, a reuşit foarte şi a arătat progrese vrednice de laudă.

Dna Kampf în declamarea Cântecului războinic a lui Coşbuc, a secerat aplauze. Efectul poezii a stors lacrimi în ochii unui dignitar bisericesc de al nostru.

Cu sufletele pline de-o revărsare de sentimente înalte, nobile şi frăţeşti, la orele 12 şi jum. ne-am despărţat cu toţii acasă în nădejde, că am făcut un lucru plăcut şi lui Dumnezeu şi oamenilor.

Sara eră să se ţină petrecerea de vară aranjată de tinerimea academică din loc. Din cauza timpului puţin favorabil, ţinerea ei s'a amânat...

Vedetot.

## Reviste.

**Din Londra.** Sub titlul „Scrisoare din Londra“, luptătorul naţional Dr. Vasile Lucaci publică o serie de articole date din Londra, în cari descrie, ca martor activ şi ocular, toate momentele mai de

— Mi-se pare, că eşti cam superstiţioasă, mătuşică dragă, reflectează Aneta.

— De unde! Dar sunt lucruri, în cari cred fără doar şi poate. Atâta-i totul. Bunăoară, când stau 13 inşi la masă. Să vezi numai, ce-am păţit fusa-mi. Înainte cu doi ani fusesem chemată la o cină. Când să ne cuprindem locurile, observ, că suntem 13. N'am vrut să stau la masă. Dna căsii însă m'a convins, că dânsa e a 13.

Atunci am luat loc, dar tremuram toată pentru năpasta, ce va da peste dna căsii. Şi am avut dreptate. N'a trecut anul şi i-a murit tatăl său. Un bătrân respectabil. Abia implinise optzeci ani, cine ştie, cât ar mai fi trăit.

După cină am trecut în odaia mătuşii.

— Aceasta e odaia cea mai sănătoasă în toată casa.

De aci avem un prospect admirabil.

Aneta merge spre fereastră şi priveşte în larg.

Era o seară de toată frumuseţa. Mătuşa însă o scoate din reverie, căci bate în palme şi strigă:

— Amor, amor, amor!

Aneta se întoarce spre mătuşa sa, nedumerită, iar aceasta o întrebă flegmatic:

— N'ai văzut o stea picând? În astfel de cazuri trebuie să zici de trei ori „Amor, amor, amor!“

— Eu ştiam, că steaua, ce cade, înseamnă moarte.

— Hotărît. Dar nu atunci, când strigă omul de trei ori: „Amor, amor, amor!“ Acum noapte bună. Să nu uiţi însă, ca dimineaţă să te cobori din pat cu piciorul drept.

Când era să iasă pe uşă, devine palidă şi îşi duce mâinile la piept. Aneta grăbeşte spre ea, o îmbrăţişează şi începe s'o mângâie.

— Eşti bolnavă, mătuşică dragă? Ce ţi-s'a întâmplat? M'ai speriat groaznic!

— Nu face sgomot, te rog. Mi-se pare, că aud un câne urlând. Ascultă numai şi tu!

N'am auzit nimic. Pretutindena era linişte. Pe încetul şi-a recăpătat şi mătuşica faţa.

— Cred, că m'am înşelat. Doamne ţie-ţi mulţumesc. Noapte bună!

Aneta tremură de a binele. Scena din urmă i-a cam deranjat nervii.

În ziua următoare s'a trezit veselă. Razele soarelui îi străbăteau în odaie. La fereastră îi ciripeau un cârd de păsărele. Verdele câmpului din faţă o umplea de bucurie. Încântată, fără să-şi dea seamă începe o doină.

O intrerupse însă glasul strident al mătuşii:

— Pentru Dumnezeu, nu cântă înainte de dejun!

— N'aş dori, să plângi de cătră seară.

— Ai toată dreptatea mătuşică, răspunde liniştită Aneta, faţa însă tradă altă stare sufletească.

Coborînd treptele s'a împiedecat puţin.

— Cineva se cugetă la tine, exclamă mătuşa.

— Mă bucur foarte mult! replică Aneta cam ironic.

— Până pregătesc dejunul fă puţină mişcare prin grădină. Dar să grijeşti, nu cumva să treci pe sub vre-o scară, ori să calci vre-un paiangin!

Făcând câteva ture prin grădină, vieţa de azi i-s'a împărut mai puţin drăguţă, decât şi-o închipuia la început. La reîntoarcere a aflat pe mătuşa în culină. Făcea scoverzi. Când dă să se apropie de ea, îi aruncă un de sare măruntă în ochi.

— Bine, mătuşică, dar aceasta ce-i?

— Iartă-mă, dragă! Nu credeam, că tu stai la spatele mele. Am răsturnat sălăriţa, ceea ce înseamnă ceartă. Iar ca să încunjuri cearta, trebuie să arunci sare după spate. Vai de mine! Dă în undă apa pentru tea. Aceasta înseamnă supărare. Să nu port la grumaz peleuţa aceasta de iepure, câte n'aş păţi. Aceasta ne scapă de multe.

Aneta eşofată se lasă pe un scaun. Superstiţia mătuşii trecea peste marginile glumei.

(Va urmă).

seamă ale congresului rasselor, câte ne interesează în special pe noi Români de sub stăpânirea ungară.

Drept răspuns svonurilor malițioase din gazetăria maghiară, care stăruia să lățească faima, că Dr. Vasile Lucaciu nu și-ar fi ținut discursul menționat, reproduș și în nrul nostru trecut, — dăm acel după „Românul“ din Arad următorul fragment din scrisoarea părintelui Lucaciu:

În ședința a patra, a doua zi a Congresului, era să urmeze discursul meu și am fost pus pe lista oratorilor.

Am așteptat în liniște, eu, și prietini noștri, să-mi vie rândul.

Atmosfera noastră era încărcată, și din unele șoapte am transpirat informația, că s'au pus la cale intrigi, să nu mi-se dea cuvântul.

Făcând întrebare la birou, am aflat, întru adevăr, că în urma unei intervențiuni s'au născut nedumeriri și în aceea ședință n'am încăput la cuvânt.

Firește, s'au făcut îndată demersuri la prezidentul Congresului, și prietenii cauzei noastre, mai ales prezidentul „Ligei internaționale pentru pacea și libertatea popoarelor“, au pus vorbă energică, cerând cu toată hotărîrea, să se repare greșala și vătămarea, ce era să se consume prin suprimarea cuvântului, în cauza neamului românesc.

Am cercat apoi, să aflăm adevărul în aceasta manoperă a șovinismului, care nici acasă nu ne lasă în pace, și vrea să ne prigonească și în străinătate.

Iată ce am aflat din izvorul cel mai autentic.

Un patriot maghiar, cu numele Banffy — nomen et omen, — s'a prezentat la Lordul Weardale, prezidentul congresului și i-a spus, că eu ca un agitator primejdios, și dușmanal maghiarismului, voi ataca în mod vehement politica țării ungurești, și prin asta Congresul va fi scos din ogașul discursurilor calme și obiective. Pentru înconjurarea, sau evitarea inconvenientelor, ce ar urma, cel mai practic mijloc ar fi să nu-mi dea cuvântul, cu atât mai vârtos, că eu, ca cetățean al Ungariei nici nu pot, nu am dreptul, să vorbesc în cauza română, sau mai precis, în chestia poporului românesc, fiindcă în Ungaria numai una națiune există, cea maghiară.

În scurtă vreme s'a spulberat

toată intriga. S'a relevat, că chiar Ungaria este un stat poliglot, alcătuit din mai multe popoare, din rasse deosebite, și așa e chiar indicat, ca într'un Congres al rasselor, să se ridice cuvânt din partea acelor rasse sau popoare, cari au relațiuni culturale, etnografice cu popoarele de aceeași rassă din țările limitofe.

Clarificându-se astfel chestia, s'a dat de gol toată intriga și ni s'a dat satisfacție deplină prin faptul, că în ședința următoare, chiar în ceasul de mează-zi, când congresul a fost mai numeros, mi s'a dat cuvântul.

Nu pot vorbi eu despre aplauzele însuflețite ale Congresului, nici despre gratulațiile primite. Am conștiința liniștită și împăcată, că și de astădată mi-am împlinit datorința față de neamul meu.

Destulă-mi este recunoștința, că bărbații competenți și amici noștri, s'au declarat, că chestia poporului român a fost pusă la înălțimea cuvenită, și mai ales, s'a afirmat unitatea culturală a elementului românesc din orientul Europei în fața lumii întregi.

Originalul românesc s'a publicat în „Românul“, iară traducerea franceză, s'a distribuit între membrii Congresului.

— În fața acestei mărturisiri reale de absolută competență, numai bufnițe cobitoare mai pot avea halucinații contrare..

\*

#### Români gr.-oat. și gr.-or.

Așa își botează B. H. de eri un articol, în care pe semne un latino-catolic de cei cu dragostea în buzunar descarcă, în legătură cu vacanța episcopiei din Gherla, un regiment de patriotisme pe capul nostru.

Zice între altele: „Moartea „episcopului cu adevărat patriotic „al Gherlei Ioan Szabó, a împins „guvernul în fața unei grele probleme. Ierarhia specifică a grecilor, „sistemul preoților căsătoriți deja „în sine îngreunează alegerea, „deoarece peste tot sunt puțini „preoți necăsătoriți, iar Orđul Basilitan, merit a crește episcopi, a rămas cu totul din rândul factorilor „de seamă; abia are câțiva preoți, „mânăstirile mai mult numai tângesc decât trăiesc, și și acele sunt „în diecezele rutene. În lipsa bazi- „liților de limbă română trebuiesc „căutați candidații de episcopi între „preoții de mir, și dacă privim sco-

„purile de stat și cele naționale, se „pare aproape zadarnică scrutarea...

Desaprobă apoi, expres ținuta demnă a forurilor din Blaj și Orade, cari au zădărnicit „scopul patriotic“ apponyian și își exprimă frica, nu cumva acelaș spirit renitent să se înstăpânească cumva și la Gherla: „Attól mentse meg a magyarok Istene az országot“ (de aceea să ferească Dumnezeuul maghiarilor țara)..

În cele următoare vorbește despre ținuta rezervată a Românilor uniți față de congresele autonomiei catolice; apoi între spazmuri de durere constată tendința lor spre autochefalie națională-bisericească.

Osândește cooperarea politică a uniților cu neuniții și prezintă treaba așa, cașicând diviziunea Românilor în uniți și neuniți, precum și trecerile împrumutate din vreme în vreme — ar fi intenționat promovate spre a sporî parohiile, a înmulți clerul și a pretinde mai multe competențe de congruă.

Multe mai știe patrioticul, și la ce concluzii geniale se știe urcă!

„Dacă și diregătoriile superiaore „bisericești formează biserică națională românească — observă „B. H. — atunci devine imposibil „scopul statului...

Patrioticul încheie apoi cu dorința, ca la Gherla să ridice de arhiereu guvernul maghiar „pe un patriot maghiar neexcepționabil, care ... nici în gând nu fantazează despre Daco-România... „care dă în schimbul demnității vladicești pace, iubire și alipire... El „vorba despre alegerea conducătorului sufletesc alor aproape cinci „sute de preoți, despre predarea „unei puteri ce se extinde peste „o întreagă parte din țară. — „Videant consules“.

Până mâne-poimâne te-ai miră ce mai visează și isvodește patrioțul îngrijorat.

\*

**Iarăș tricolorul.** Aflăm din „Românul“, că dl deputat Dr. Stefan C. Pop la recercarea mai multora, în 1 August n. c. s'a prezentat din nou la dl ministru-președinte Khuen Héderváry, aducându-i la cunoștință abuzurile supărăcioase în chestia tricolorului român și cerând, sanarea cuvenită. Ministrul prezident a promis, că va lua toate măsurile legale, ca abuzurile să fie pedepsite. Antistiile comunale vor avea dreptul de-a confiscă tricolorul român numai în cas de demonstrație expresă împotriva statului.

## INVITARE

la

## Serbările culturale dela Blaj.

Invităm cu toată dragostea *intreaga obște românească* la serbările culturale ce se vor ține în Blaj, în zilele de 28—29—30 August n., din prilejul adunării generale jubilară a »Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român« și a adunării generale a »Societății pentru fond de teatru român.«

## PROGRAM:

## I. Presiua serbărilor.

(27 Aug. st. n.)

1. Primirea și întimpinarea comitetului central al »Asociațiunii« și al »Societății pentru fond de teatru român.«
2. Seara la orele 8 întrunire de cunoștință.

## II. Ziua întâi.

(28 Aug. st. n.)

- a) Dimineața la orele 7 și trei pături liturgie solemnă în biserica Catedrală, celebrată de Excelența Sa P. S. D. Metropolit.
- b) La orele 11 a. m. ședința I. a »Asociațiunii«, în biserica catedrală.
- c) La orele 12 și trei pături deschiderea expoziției culturale a despărțământului Blaj.
- d) La orele 1 și jum. d. a. banchet. \*)
- e) La orele 4 p. m. conduct etnografic. După acesta dl. dir.-prof. Dr. Ambrozie Chețianu va ține prelegere populară.
- f) La orele 8 seara »Concert«.

## III. Ziua a doua.

(29 Aug. st. n.)

1. Dimineața la orele 7 și trei pături liturgie și părăstas pentru întemeietorii »Asociațiunii«.
2. La orele 9 a. m. ședința primă a »Societății pentru fond de teatru român«.
3. La orele 10 și jum. a. m. ședința festivă a secțiilor literare.
- 4) După amiază la 4 ore ședința a II-a a »Asociațiunii«.
- 5) La orele 8 seara »Mănăstirea Argeșului« și după aceea bal.

## IV. Ziua a treia.

(30 Aug. st. n.)

1. Dimineața la orele 6 și trei pături liturgie și doxologia cea mare.
- 2) La orele 9 a. m. ședința a doua a »Societății pentru fond de teatru român«.
- 3) La orele 11 a. m. alte adunări oficiale.
- 4) La orele 3 p. m. ședința continuativă a secțiilor științifice.
- 5) La orele 8 seara teatru.

Blaj, la 7 August n. 1911.

Dr. I. Maniu,  
prezident.Dr. V. Suciu, I. F. Negruțiu sen.  
viceprezidenții comit. serbărilor.

Aurel C. Domșa, Alex. Ciura,

Aug. Caliani, Stef. Pop,  
secretari.Ioan Fodor, Stefan Roșian,  
cassari.

P. S. Invitări speciale nu se trimit.

\*) Prenotări până la 25 Aug. n.

## Noutăți.

**Mulțumită.** Modrigan Precup din Poșaga de sus catunul Iencești a dăruit pe seama bisericii gr.-cat. din Poșaga de jos un rând de vestminte negre cu toate apartamentele lor în preț de 70 cor.

Pentru această faptă creștinească donatorului i-se aduce și pe aceasta cale mulțumită, implorându-i dela Părintele cereș să-i răsplătească insutit pentru fapta aceasta nobilă. În numele curatoratului bisericesc gr.-cat. Poșaga de jos la 31 Iulie 1911 Gavril Mireea adm. paroh gr.-cat.

**Pentru incendiții din Constantinopol,** a dat și Monarhul nostru un ajutor de douăzeci mii coroane.

**Convenire.** Fraților, cari am maturizat la gimn. sup. din Blaj în anul 1891 prin aceasta imi iau voie să vă avizez, că *Convenirea colegială de 20 ani* se va ține în seara de 27 August 1911 în Blaj. Întâlnirea în seminarul teol.!

Tot odată Vă fac cunoscut, că în vederea serbărilor iubire ale »Astrei« din 27—31 aug. m'am rugat de biroul de încvartirare să binevoască a rezerva pe seama noastră cvartir comun. În urma acestei rugări acelaș birou cu dtul de 27 Iulie Nr 7 1911 a binevoit a mă încunoștința, că pentru 20 bărbați și soții au rezervat cvartir corespunzătoriu.

Drept aceea cari aveți voie să fim la olaltă în cvartir, binevoți a me aviza momentan, ca despre locurile ce eventual nu s'ar umplea cu de-ai noștri să pot încunoștința imediat acel binevoitor birou.

Până la întâlnirea dorită Vă salută cu dragoste de conșcolar Pata p. Kolozsapa 27/VII 1911 *Mihailu Hodârnuș* paroh.

**Scoala industrială,** susținută de Reuniunea femeilor române din Sibiu, între alte lucruri frumoase pregătește și *odăjii*, aplicând și la acestea numai motive originale românești. Materialul ce se întrebuintează la pregătirea odăjdiilor e de calitate cea mai bună. Preoții noștri ar face un lucru de laudă, dacă având trebuință de odăjdii s'ar adresa cu comanda lor către școala amintită (Sibiu. St. Schewis nr. 15). Suntem deplin încredințați, că cu odăjdiile pregătite de școala industrială vor fi mulțumiți, fiind și mai frumoase și mai durabile ca cele confecționate de fabricile stăine, cari nu se uită decât la câștig. Reuniunea femeilor române din Sibiu, prin confecționarea de ornate bisericești nu umbiă după câștig, scopul ei este a da ocașiune bisericilor noastre, ca să se provadă cu ornate frumoase și trainice și a introduce pretutindenea motivele de artă românească. Fără îndoială un scop nobil, care merită toată atențiunea din partea preoțimii noastre de ambele confesiuni.

**Patriarhul armeno-catolic Tercian,** pe cum se vestește din Constantinopol, și-a dat abdicerea. Pricina nu se știe. Abdicerea spontană a fost mare surprindere pentru Scaunul Apostolic din Roma.

**Aviatică.** Foile franceze publică mai nou statistica sborurilor din urmă. Aviatorul Baumont a câștigat la olaltă un milion de franci. Vedrineș două sute de mii. — Victimile aviaticii în vremea din urmă au fost 36.

**Aviz!** Adunarea generală a »Economului«, afară de seria de instituții culturale, ce susține și pe lângă acțiunea filantropică în ambulanța »Ioan Petran«, a încredințat direcțiunea să organizeze un serviciu de informații de drept pentru țărani lipsiți și în primul rând pentru clienții institutului.

În acest scop s'a constituit cu ajutorul mai multor domni, cari și-au oferit gratuit intervenția, serviciul de informații pentru țărani și va funcționa în fiecare Joi în biroul »Economului« din Cluj d. a. dela orele 3—4.

În schimb pentru sprijinul acordat, membri ajutători ai »Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român« locuitori în județele unde »Economul« are centrala ori filiale, au singuri prerogativa de a cere și primi și în scris informații. Cererile de acest fel sunt a se adresa la secretarul serviciului.

Șeful serviciului este: d-l Dr. Amos Frâncu, avocat.

Secretarul: d-l Dr. Valentin Poruțiu, avocat, cari dau informații în toate afacerile de drept obicinuite la avocați și pentru raporturile cu tovarășile.

Membrii serviciului: În chestiuni de drept bisericesc și școlar: d-l protopop Dr. Elie Dăianu. Pentru afacerile orfanilor și administrative: d-l Ladislau Papp, asesor orf. p. Pentru afaceri administr. sătești și dări directe: d-l George Faragó, notar în p. Pentru afaceri de drept sanitare și medicale: d-l Dr. Basil Basiota, medic. Pentru afaceri de socoteli: d-l Iosif Orga, secretar de bancă și d-l Sabin Nemeș, funcț. de bancă.

Pentru asigurări de tot felul: d-l Valentin Drăganu, cassier de bancă. Pentru afaceri militare: d-l Traian Roman, cancelist.

Apelăm la toți bărbații noștri de încredere, să binevoiască a da cea mai largă publicitate acestui aviz și să lămurească țărâniimea, că serviciul oferit este absolut gratuit. *Direcțiunea institutului de credit și economii »Economul« — Cluj.*

**Gherla.** Din Gherla se dă stirea, că a sosit la fața locului consilierul ministerial B. Kun în fruntea comisei oficioase în chestia stransformării pușcării din Gherla în institut corector. În noul institut se vor efeptui lucruri textile pe seama armatei. Robii rămân decamdată încă acolo.

**La universitatea din Budapesta** înscrierile pentru anul școlar 1911—1912 sem. I. vor avea loc din 1—12 Septemvrie n. Înscierea la olaltă cu însinuarea la singuraticii profesori de studii alese va trebui îndeplinită până în 15 Sept. Înscierea se face personal. Auditoarele vor avea a-și cere permisiune pentru înscriere la ministerul cultelor, adresând suplica pentru înscriere la decanatul concernent.

**»Icoane din luptele Bisericii«.** Le-au răscumpărat mai nou: Ilustr. D. Prepozit I. M. Moldovan, membru al Academiei Române 5 coroane; Preot *Romulus Stoica* Nagyviszág 3 cor. *Ioan Costea*, comerciant Abrud 3 cor.

**Ce face Franța?** În Franța de câțiva ani încoace apar foile obscene în mai bine de 350 milioane exemplare. Sunt apoi în circulație vre-o zece milioane fotografii și ilustrate imorale și două milioane broșuri pornografice. — Așa mărturisește senatorul Berenger, președintele »Ligei Sociale« sub titlul »Vers la decadence« în »Matin«.

**Necrolog.** † *Teodor Pop*, vice-protopop onorar, preot gr.-cat. deficient, după un morb scurt, împărțit cu S. Taine ale muribunzilor și-a dat nobilul suflet în mâinile Creatorului în 2 August a. c. la 1 oră a. m. în anul al 84-lea al etății și al 60-lea al S. Preoții în Fildul-de-Mijloc.

# Partea Literară.

## CRUCIAȚII.

Roman istoric din veacul al XV.

după Henryk Sienkiewicz.

(Continuare).

59

— Nu, nu! — zise Siegfried, — căci în felul ăsta și noi ajungem în năcaz. Toți știu, că noi cu Danusia eram prietini buni și că știam de planurile ei. Nici vorbă nu poate fi despre aceea, ca noi să trimitem pe Danusia la principele Ianush.

— Așa-i adause Rothger.

— Dumnezeu mă vede, nu vorbesc în interesul meu, ci în interesul ordului. Spune numai de s'ar ști totul... ce ar fi? Și așa ne suspicionează cu multe.

— Și dacă pe Danusia o vom face-o perdută, nu ne vor acusa mai tare? — zise Danfeld.

— Bine, dar cum vom scăpa de suspiciune?

— Vom spune, că Iurand și-a căutat pe fca sa și după ce noi am eliberat una din mâna tâiharilor, i-am dat de știre să vină și să vadă dacă nu cumva e a lui. Vom spune apoi, că Iurand a venit la noi și în durerea lui nemărginită pentru fca sa ne-a atâcat ș-a voit să-și răzbune, deși noi suntem cu totul nevinovați.

— Tu ești om înțelept și expert — răspuse Rothger. Asta-i cea mai bună scăpare, căci atunci toată vina și bănuiala ar cădea pe Danfeld.

— În chipul acesta nu ne poate acusa nici pontificele și nici regele italian, — strigă Siegfried,

— Bine, dar ce să facem cu fata lui Iurand?

— Nu știu încă.

— Dă-mi-o mie!

— Ba! Când e vorbă de interesele ordului, nu-i permis să ne cugetăm la noi, căci pedeapsa lui Dumnezeu ne ajunge pe unul fiește care.

— Tu crezi rău despre mine — zise Rothger.

Bătrânul cruciat își plecă capul și suspinând zise:

— Eu încă am ucis pe mulți, am cauzat multe neplăceri altora și toate le-am făcut nu pentru mine, ci pentru cinstea ordului și cred pentru aceea, că Dumnezeu lini va da parte din fericirea cerească.

Într'aceea deschizându-se fereștile, zăpada pătrunse în lăuntru.

— În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Spirit amin! — ce noapte înfrigorată fu asta!

— Vă rugați pentru Danfeld — întrebă Siegfried.

— Ziua și noaptea.

— A murit fără să se mărturisească, Dumnezeu să se îndure spre el!

Rothger chemând pe servitori, întrebă pe Siegfried:

— Pe fată o duci cu tine?

— Da! Marele magistru se va îngriji de ea.

— Și eu ce să fac?

-- Vei merge la principele de Mazo-

via și îi vei comunica cele întâmplate precum și hotărârea noastră.

— Asta atât înseamnă, cași când m'aș duce la moarte sigură.

— Chiar și dacă te-aș trimite la moarte sigură, încă ai fi silit să-ți faci datorița, dar știu că Ianush își știe tracta oaspeții. Se poate să te provoace vre-un cavaler, dar asta n'are nimic de a face.

— Și de mâ vor arunca în prinsoare?

— Să nu uiți că Iurand scrie principelui, comunicându-i, că nu noi i-am răpit fata. Tu vei spune, celea întâmplate în Citna și-ți vor crede. Vei spune, că noi am voit să facem bine cu Iurand și el ne-a refuzat. Așa-i? Să nu uiți, că de ne-am simți păcătoși n'am cuteza să intrăm în casa lui Iannsh.

— Drept ai! După înmormântarea lui Ianush mă voi duce îndată.

— Dumnezeu să fie cu tine! Și de ne va succede, noi îl vom improcesua pe Iurand.

— Și cine va începe acusa?

— Ori care, doar fiecare știm vorbi. Și sunt convins, că contele de Spichov nu va putea zice nici un rău de noi și de ordul nostru.

### III.

Știrea despre lucrurile dela Cînta a sosit mai înainte la Varșovia, decât Rothger, și au produs o mare îngrijire.

Nici principele, nici cavalerii de curte nu pricepeau nimic din ele; Nicolae Dlugolas voia să plece în Malborg cu epistola principelui în care spunea lui Iurand, că pe Danusia au răpit-o cruciații. Într'aceea sosi epistola dela Iurand în care spunea, că nu cruciații, ci niște hoști răpiră pe fca sa.

Acum Dlugolas nici nu voia să plece căci Iurand declarase de nevinovați pe cruciați în afacerea furtului ficei sale.

Sosi și cealaltă veste, că adecă Iurand năvăli înarmat asupra castelului din Citna, pe mulți i-a măcelărit până ce însuși căzu în acel măcel. Războiul deci este inevitabil.

La început principele nu știa nimic de tot lucrul, mai târziu ar fi dorit să fie informat despre adevăratarea faptului și i-a plăcut mult, când văzu pe Rothger în castelul său.

Și deși l-a mai văzut încă, s-a făcut că nu-l cunoaște.

— Sunt Rothger, — zise cruciatul — și mă simt fericit, că te pot felicita în calitate de ostaș al ordului lui Isus.

— Și pentru ce nu porți sumanul de cruciat?

El spuse, că i-a fost frică să nu-l prinză cei din Mazovia.

— De unde vii?

— Din Citna.

— Știi ce s'a întâmplat acolo?

— Da. Și sunt trimis la tine să-ți comunic adevărul. Cred că nici tu nu vei fi de acord cu procedura lui Iurand, care ucise pe cruciați ca pe niște animale.

Rothger îi comunică despre sosirea lui Iurand, apoi despre măcelul ce l-a săvârșit, când văzu pe fata străină și spuse și aceea, că cruciații, ținând la legile lor, nu l-au omorât, ci l-au aruncat în închisoare, unde va rămânea până ce marele magistru nu-i va aduce judecata.

(Va urma).

## Prezidenția konzistorială românească în Ardeal la 1674.

(Continuare și fine).

Av. tă odată increderea popilor noștri, pe aceia acum îi milogise:

„Dumnealui de cinste pișpecul Tiszabetsi Gáspár... să aibă grige, să îndrepte greșelele ce s'ar face în bisericile cele românești... să le ocărnuiască după sufletul său“ 1)

Prin acest decret de datul 14 Iunie 1674, Sionul nostru fu pns scurt și simplu la discrețiunea superintendentului maghiar.

De minune își pricepea la rândul său Calvinul noua chemare. Biserici, protopi și popi smulgea de sub ascultarea chiriarii române. Până și catedraticul îl răpi dela prelatul românesc; ce se vedește din un hrizov al principelui, datat în 30 Decembrie 1675, 2) când Sava izbuti totuș să mai rumpă nițel coarnele zilotului superintendent și să pună din nou brâncă pe dăjdiile episcopale de un floren, de fiecare enorie.

În toți acestor ravagii Tiszabetsi, desigur că trebuia să fie ajutat și de crema clerului nostru. Un astfel de lefegiu al superintendentului va fi fost și slăbănogul nostru prezident konzistorial din Tuștea.

Știm mai mulți protopopi de aceștia calvini-români, cu iurisdicție mare — aproape episcopală și eximată, — asupra enoriașilor săi Români: Pestișel 1582 3) și Fogașassy 1648 la Lugoj 4), Ștefan Herte, 5) Ețrem Zăcan, 6) 1582 și Mihai Halici 7) (după 1675 8) la Caransebeș, Tichindeal 1647 la

1) Cipar o. c. 575 după Bod Péter păstor calvin maghiar în Ighiu. Mangra o. c. p. 72—3, 167. La Șincai „Cronica Românilor“ anul 1674, versiunea din ungurește, se deosebește binisor de alui Cipar. Am urmat pe Șincai.

2) Cipar l. c. 651, are hrizovul numai în extras românesc. Tot numai în versiune îl redă și Raici. Mangra l. c. 74 și tot el și în foaia „Speranța“ Arad 1869 p. 159.

3) „Orizontul“ Cluj 1906 nr 7 p. 32—3. Iorga „Inscripții și însemnări ardelenice și maramurașene“ I. (Studii și documente XII) p. 279—80 nr. 5. idem Ist. bis. o. c. I. 171. Castelanul la 1582 dă protopopia „de rit grecesc“, [iată (zic eu) religia grecească, orientală calvină; vezi aici nota 6] lui Moise Pestișel, care avea datoria de a „cărui, a cerceta, a învăța și a mostra“, pe preoții români de sub stăpânirea cetății.

4) „Revista Teologică“ Sibiu 1907 nr. 7 p. 257—276 și „Revista politică și literară“ Blaj 1910 (II) nr. 10 p. 296—301; 1910 (III) nr. 4—6 p. 121—124.

5) Pe preotul din Caransebeș Gyercsa (Gârcea deci nu Herte ori Hărcia) István de Totvaradia, principele Ardealului Báthory Kristof, îl laudă în 1580, pentru știință, pentru evlavie și pentru zelul întru propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu. Pesty Frigyes „Szörény vármegye története“ Bpest 1878 vol. II p. 209.

6) Zăcan pare a fi preot și dascălit acolo din 1678—1691. Un fecior al său Găvrilă, frate cu Francisc, în 1593 se legiuște și dobândește procesul de 286 fl. la Banul Palatich, în potriiva comitatului și a urbei Caransebeș. Pesty ibidem 209—210 și idem „Krássó vármegye története“ Budapest 1880 IX vol. p. 216.

7) dr. Siegescu Iószef „A román helyesírás története“ Budapest 1906 p. 99—102.

8) Iorga Ist. bis. l. c. 331.

Făgăraș, <sup>1)</sup> Petrașcu 1652 Maramureș <sup>2)</sup> Ciuciu 1648 Zărand, <sup>3)</sup> Petru Uzoni 1632 apoi Iosif la Hateg, <sup>4)</sup> Arhirie 1582, și vre-o câțiva Ioani și Nicolae în Hunedoara, <sup>5)</sup> Mihai 1608, <sup>6)</sup> Burdan 1641 <sup>7)</sup> și Petru Popa între 1703—1727 din Bihor, <sup>8)</sup> Mihai și Andrei 1679 pela Tisa. <sup>9)</sup>

Acest Petru Popa deși e vicar formal al superintendentului maghiar, preste românii calvini, el totuși nu se numește președinte al scaunului episcopesc, ori protopop al întregului Bihor: „Pastorum Valachorum senior Pastor Petrus (Péter Pap) dictus, Hungarico subiacens et eius inter Valachos vicarius“.

Ca și seniorul Petru Popa din Vámos Láz, (ori Kis-Láz), așa a trebuit să fie vicar („Hungarico subiacens“, nempe superintendenti) și protopopul nostru din Tuștea, Pavel Muntean; și dânsul în calitate și rolul său de fidel vicar, crede a-l marca, când în titulatura sa uzează de atributele: „președinte al scaunului episcopatului și arhidiacon al Ardealului.“

Altecum ravagiile calvinilor, totdeauna atunci erau mai la largul lor în biserică românească, când ca și acum — finea 1673 până la începutul anului 1675 — se schimbau căpeteniile bisericii ungurești calvinești, ori că Sava mitropolitul era dus în Rusia.

Așa în 1668 după Veresmarti Gáspár ajunge superintendent Petru Kovásznai. În acest an se osteni — zice-se după ofrande — la Moscovia și arhiepiscopul nostru mitropolit Sava. În absența mitropolitului, Kovásznai, ajutorat de predicatorul curții maniacul Tótfői, fac pe Apaffi, să elibereze decretul domnesc din 20 Februar 1669, <sup>10)</sup> în

<sup>1)</sup> dr. S. Dragomir „Răvașul“ Cluj 1910 nr. 12.

<sup>2)</sup> Cipar Arhiv 610—611, idem Acte și fragm. 204.

<sup>3)</sup> Márki Sándor „Arad vármegye monographiája“ Arad 1892 vol. II p. 236—7.

<sup>4)</sup> Șematismul citat p. 417.

<sup>5)</sup> N. Dobrescu l. c. 41—2; Cipar Acte 253—5.

<sup>6)</sup> Cipar Arhiv 609—610. Boroș „Unirea“ Blaj 1894 nr. 27 p. 206, tot el în „Unirea“ 1900 p. 317. Márki l. c. 43.

<sup>7)</sup> Dobrescu l. c. 26—29 și Lupás János „Az erdélyi gör. keleti egyház etc.“ Budapest 1904 p. 9.

<sup>8)</sup> Frid. Adolphus Lampe „Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transsylvania“ Trajecti ad Rhenum 1728, p. 644. Bunyitay Vince „Biharmegye oláhjai s a válás unió“ Bpest 1892 p. 36, 43. În arhiva comit. Bihor nr. 23 fascicola VII; pe baza interogatorului din 15 Iulie 1727, combinând cu scriptul oficial al arhidiaconului pentru cei de ritul grecesc Lászl, către episcopul latin din Oradea conte Csáky de datul 22 Martie 1726 (ori 1724). „Cultura creștină“ Blaj 1911 nr. 3 și 12 p. 73 și 394. Tășădan în „Răvașul“ Cluj 1909 nr. 7 p. 383. Gruia „Rev. Teologică“ Sibiu 1908 nr. 1 p. 18. Acest senior și vicar își bătea joc de posturi Zicea: ce iese din gură e păcat, nu ce intră. Au doborât crucea și au dat-o crutiilor lui Rákóczy să o bage în foc. Pare că era viu pe la anii 1703, 1724, 1727. Pe Eriu în sus a avut 17 parohii. În urmă au rămas numai 6, căci iezuiții, ori franciscanii, au făcut pe acești Români să treacă la unire cu catolicii.

<sup>9)</sup> Dr. Borovszky Samu „Tiszántuli ev. református papok“ (1597—1679) Budapest 1898 p. 43. Hunfalvy în „Századok“ an 1886 p. 488.

<sup>10)</sup> Cipar o. c. 611—612. Mangra o. c. 66—60, 160—63. Iconom Coman Vasilescu în ziarul „Apărarea Națională“. București 1900 nr. 115—116.

tenorul căruia, abia de mai rămâne ceva brumă de inisdicție eclesiastică pe seama mitropolitului român. Calvinii și calvinofronii se instăpănesc deabinele pe toată linia vieții publice românești.

La 4 Iunie 1679, superintendenția o capătă Mihai Tótfői, emeritul concionator al curții lui Apaffi. Acesta peste o lună rupse grumazii la cel mai aristocrat și diplomat arhiepiscop românesc de pe vremea, carele a fost Sava Brancovici et Corenici de Podgorița.

Se poate, că acum după detronarea lui Sava, președintele Muntean din Tuștea va fi cărmuit, de capul său, sub egida lui Tótfői, sionul nostru, până la finea anului următor (28 Dec. 1680) când domnitorul Apaffi institui pe Iosif Budai de Pișchinț, călugăr din Alba-Iulia.

\*

În situația actuală a științei istorice bisericești, însemnarea de pe pravila Tuștii, numai în chipul expus se poate examina și explica.

Bun bucuros aș fi, dacă altul ar ști-o examina altcum și ar da o rezolvare mai plauzibilă... „Si quid novisti rectius istis, candidus imperti. Si non, his utere mecum“, zic și eu cu Știința Sa dl vicar episcopesc de Lugoj Ioan Boroș.

Hqónp.

## Loc deschis.

### Apel și mulțumită publică.

În urma incendiului întâmplat la 5 Maiu a. c. în comuna Curitau (comit. Sălajiu), care a consumat casele alor 80 familii române cu superidificate și cu tot avutul lor, — și biserică a fost prefăcută în cenușă. Amărăciunea lor o mărește împrejurarea, că sunt cu totul incapaci, ca din propriile lor puteri să-și zidească baremi cât de modestă bisericuță.

Deci subscrișii în numele bisericii gr. cat. din Curitau — Szilágyökörítő, ne rugăm ferbinte de toată inima generoasă să contribuie cu obolul său spre acest scop sfânt.

Pentru zidirea unei noue biserici în Curitau s'au primit umătoarele oferte:

Dr. Meseșian Coriolan adv. Șimleu, 100 cor; Patria cassă de economii, societate pre acțiuni, Blaj, 100 cor; Emil Ostate preot gr. cat. suma colectată dela poporeni gr. cat. și ref. din Vălcăul unguresc, 45 cor; Francisc Cozma, Szilágyper, 10 cor; Ioan Calin vprotopop on suma colectată dela credincioși din Petrova, 6 cor; Teodor Ilie inv. în Cozniciul de sus, suma colectată dela scolarii săi, 5-16 cor; Toth Găvrilă a Văsălicuții, Curitau, 10 cor.

La nunta Dnui Tiberiu Caba cu dșoara Sofica Mocuț ținută la 7 Mai a. c. în Goroslau unguresc, la propunerea nașului Laurențiu Avram preot în Corond s'a jucat dansul miresei făcându-se următoarele contribuiri:

Laurențiu Avram preot, Corond, 10 cor; Dna Avram, 5 cor; Dl. Filip, Badon, 5 cor; Dna Filip Badon, 2 cor; Filip Alimpiu preot, Hereclan, 5 cor; Dna Niculau Hengye, Curitau, 10 cor; Ioan Hengye, Borba, 10 cor;

Dna Hengye Borla, 2 cor; Dșoara N. N., 1 cor; Blasiu Desider din Bihor, 2 cor; Maria Bob, 1 cor; Dl. Ortelecan Borla, 5 cor; Dl. Weis Iosif, Zălau, 2 cor; Dl. Bulzan, Feketető, 2 cor; Caba preot, Șoimuș 5 cor; Dl. Roth Albert, 4 cor; Marcuș George 5 cor; Dl. Breban Goroslău, 2-10 cor; Iacob Becse, 2 cor; Dl. Vasilichi Simleu, 2 cor; N. N. Aurelia Caba 2-40 cor; Gozman Ioan cantor, 40 fil; Tokai Sándor 1 cor; Dl. Mocuț socru cel mare 3-62 cor; Mureșan Ludovică 1-20 cor; Bogdan Iacob 1 cor; Major Ferenc 50 fil.

Marinimosilor donatori prin aceasta li-se aduc cele mai ferbinți mulțămite pentru dărnicia lor creștinească și românească, pentru care Dumnezeu să le răsplătească

Curitau — Szilágyökörítő la 25 Iulie 1911 Pentru curatorul bis. gr. cat. *Vasilin Pop* preot în Sigetul Silvaniei adm. *Flore Szilágyi* cassar și curator I-m.

### Posta Administrațiunii.

*Ig. Sz. Nagyléta* pe 1911 sem. I. *I. J. Gherla* pe 1911 sem. II. *Timișoara* pe 1911 sem. II. *Jucul de jos* pe 1911 complet. *Jezvin* pe 1911 sem. II. *Creaca* pe 1900 și 1901. *Oláhkekes* pe 1911 sem. II. *Dr. C. M. Násdud* pe 1908 până în 1/10. *Mánya*, rata I. *Alsóbogáta* pe 1911. *Giulatelec* pe 1911 sem. II. *Zabranin* pe 1911 sem. II. *Szamostelek D. D.* pe 1911 sem. II. Dar este în restanță anul 1910. Binevoii a-l achită. *L. S. Raguza* pe 1911 sem. II. *Dobricson* pe 1911 întregit. *Bikácsfalva* pe 1911. *Cheța* pe 1906 și 1907 sem. I. *Dr. A. H. Deva* pe 1911 sem. I. *Merisor* pe 1911.

## BIBLIOGRAFIE.

### A apărut:

*Biblioteca din Blaj.* Sub acest titlu a început să apară la Tipografia noastră o serie de povestiri bune, alese pentru tinerime. Nrul 1. cuprinde minunatele scrisori ale misionarilor din depărtatul răsărit, publicate în „Unirea“ sub titlul de „Vestitorii credinței“. Câte o astfel de broșură de 70 pag. format mic, costă 24 fil. O recomandăm cu căldură.

**Icoane din luptele Bisericii de I. Roșiu**, format 16° mare pe 466 pag. Broșare elegantă. — 7 colori. — Prețul 3 coroane; pentru România 3 lei 50 bani. *Întreg venitul e destinat pentru „Mausoleul Bunea“.* Profesorul universitar de ist. bis. dela facultatea teol. din Budapesta a numit traducerea ungurească a „Icoanelor“: „*Lucrarea actuală și de mare diligență... plină de cugetări cari de cari mai frumoase... apologie animată... scl. scl.*“

Considerând și scopul pentru care s'a oferit, ar face frumoasă misiune toți cei ce ar desvâli-o în cercuri cât mai largi. După 25 exemplare — unul gratuit. — Se poate procura dela *Librăria Arhidiecezană* (Blaj) și dela autor (Blaj „Unirea“.) *Banii de răscumpărare ai ficăruia se citează public.*

**Apostolul cu litere latine**, 32 coale f. 4° cu litere mari și cetete. Să vinde broșat cu 14 cor., legat în piele roșie 22 cor.

**Memorialul Jubilar al „Reuniunii învățătorilor Români Sălăgeni” 1870—1910** scris din încredințarea reuniunii de S. Oros, învățător.

Un admirabil tablou după originalul marelui pictor **Obedeanu** reprezentând pe:

### MIHAI-VITEAZUL

Cel mai războinic voevod, ne pare din acest tablou cu o putere de sugestie extraordinară. Se află de vânzare la Librăria sem. teol. gr.-cat. din Blaj. — Prețul tabloului cor. 150 fil.

#### 1. Teologia dogmatică fundamentală de Dr. V. Suctu prof.

vol. I. *Apologetica creștină* fco. 5-30

vol. II. *Tradițiunea și Bis.* fco. 5-30

#### 2. Teologia dogmatică Specială.

vol. I. *Dumnezeu Unul, sf. Treime, Dumnezeu Creatorul, Intruparea*

*Domnului și Grația.* fco. 7-30 cor.  
vol. II. *Sacramentele și Eshatologia.* fco. 7-30 cor.

#### 3. Hipnotism și Spiritism 1-50

Preaveneratul Conzistor Arhiepiscopesc a permis să se poată procura aceste cărți din caselle bisericești pentru bibliotecă. — Să află de vânzare la Librăria sem. teol. Blaj—Balázsfalva.

Ministerul r. Ung. de culte și instrucțiune publică prin ordinul său din 15 Ianuarie 1910 Nr. 144113—1909 a aprobat:

#### 1. Orarul general și particular pentru școlile primare cu 1, 2 și 3 învățători.

2. *Planul de învățământ și îndreptarul metodic.* pentru școlile primare din Provincia Metropolitană gr.-cat. de Gyulafehérvár-Fogaras—Alba-Iulia și Făgăraș. Aprobata din Conferința Episcopescă, ținută în 7 Septembrie st. n. 1909 Nr. 6693.

Balázsfalva 1909. Tipografia Seminarului teologic gr.-cat. — Opul întreg 4 cor.

#### Orarul se vinde:

Pentru școlile cu un învățător —80  
" " " doi " 1-20  
" " " trei " 1.60  
plus 20 fil. porto pentru fiecare.

Comande se pot face la **Tipografia Seminarială.**

A apărut: **Elemi Népiskola Értésítő könyvecske** — Indice pentru școlile primare. Costă leg. 30 fil. + 10 fil. porto

Se află de vânzare la Librăria seminarului teologic greco-catolic din Blaj—Balázsfalva.

Carte de cetire maghiară pentru clasele: V. și VI. a școlii primare cu limba de propunere română, de **Ioan F. Negruiu** și **Petru Ungurean**. Carte aprobată pentru școlile primare prin ordinul ministerial Nr. 5,9421—1910.

**Antologionul sau Mineiul** tomul I. carele cuprinde în sine slujbele dumnezeștilor sărbători, a Născătoarei de Dumnezeu și ale sfinților de pe lunile: Septembrie, Octombrie, Noiembrie și Decembrie.

Prețul tomului I. legat în piele și cu copcii este 32 Coroane.

**Vatra familiară.** Indemnuri și sfaturi pentru viața casnică. Cea mai potrivită carte pentru săteni! Cuprinde sfaturi creștinești și în o foarte frumoasă limbă populară. E editată de societatea de lectură a Clericilor din Seminarul Blajului. Se află de vânzare la oricare Librărie românească. *Prețul 30 bani*

M. Străjan: *Moartea lui Dante Alighieri* traducere din Silvio Pelico și *Ingerul celor trei nopți*, o veche legendă din viața lui Dante, — Craiova 1911 pag. 16, prețul de 20 bani. Amândouă bucățile ni-se prezintă în o traducere foarte îngrijită și ne descriu în vii colori câteva clipite din viața marelui geniu al Italiei.

Strin: *Din sârmana mea grădină*, versuri. Orăștie 1911 pag. 63 prețul 1 cor. Partea cea mai mare sunt poeziile religioase, iar în cealaltă se cântă Mama. Autorul mănuieste destul de bine versul, fantasia sa însă nu pare destul de bogată, așa cât pe alocuiri e banal.

## ALBUMUL BUNEA

în o minunată execuție tehnică și cu un cuprins bogat de peste 200 pagini.

E admirabilă ~~conșta~~ în mai multe colori, după originalul pictorului nostru **F. C. Domșa**. Urmează, numai decât la început portretul cel din urmă al canonicului Bunea în patru colori. Și alte peste 20 clișee, apoi capete artistice, suplimente, etc.

Comandele se pot face la

Adresa: **Albumul Bunea — Blaj-Balázsfalva sau Librăria semin.**

Proprietar-editor: **Aurel C. Domșa.**

Redactor responsabil: **Augustin Gruția**

## Se află

de vândut cam 80 m<sup>2</sup>

## lemne de lucru, stejar,

calitate excelentă, deplin uscate

în măsură diametrală de 14/20, 15/25 și 15/30 cm., iar în lungime de 3—5 m., cu prețul de 60 Cor. m<sup>2</sup> la

## Első Kisküküllővölgyi Hengerműmalom

în

## Dicsőszentmárton.

Lemnele se pot vedea în orice timp.

(58) 5—8.

Nrul. 89—1911

(61) 3—3

## Concurs.

Intreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la edificarea școlii gr.-cat. din Presaca prin aceasta se reaceară să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiunea de Șeptesute coroane — fil. la oficiul parohial cel mult până la 14 August 1911 la 10 ore a. m.

Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre această lucrare și anume: formularul de contract, condițiunile de edificare, preliminarul de spese și planul aprobat de Preaveneratul Conzistor Metropolitan la 27 Iunie 1910 sub Nrul 3313 se pot studia zilnic la oficiul parohial gr.-cat. Curatoratul bis. își rezervă dreptul de alegere dintre minusoferenți.

Presaca la 2 August 1911.

**Ioan Popa Popasu**  
paroh gr.-cat.

**Petru Mitea**  
primcurator bis.-scol.

## Concurs.

Intreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la edificarea școlii gr.-cat. din Cut, precum și demolarea școlii celei vechi din a cărei material să se edifice școala nouă, prin aceasta se reaceară să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cauțiunea de 1300 cor. adeca o mie trei sute la oficiul parohial din Cut, tractul Sebeșul sășesc, cel mult până la 19 August. n. 1911, 10 ore a. m., când va fi licitația minuendă.

Ofertele intrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre acestea lucrări și anume: formularul de contract, condițiunile de edificare, descrierea tehnică preliminarul de spese și planul aprobate de Preaveneratul Consistor Metropolitan sub Nr. 466 din 1911, se pot vedea și studia zilnic la oficiul parohial gr.-cat. din loc.

Cut la 4 August n. 1911.

**Ioan Bitea**  
paroh gr.-cat.

**Ioan Dicu Decanu**  
curator primar.

(62) 1—1.

## Invățacel!

Să primește 1 băiat în negustoria de manufactură și mărfuri curente, care a absolvat 1—2 clase gimnaziale sau asemenea școli.

A se adresă la firma

## August Stupariu

(60) 4—6.

Blaj—Balázsfalva.